

ГЕЛЛЕР Є. Б.,

кандидат юридичних наук

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.70>

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню співвідношення принципів адміністративного права та засад публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту, а також проблематиці їх систематизації з урахуванням європейських стандартів урядування. Вихідною тезою є традиційний для адміністративно-правової доктрини поділ принципів адміністративного права на загальні та спеціальні. Обґрунтовано, що загальні принципи (законність, пріоритет прав і свобод людини, рівність, демократизм, взаємна відповідальність держави і особи, гуманізм і справедливість) мають конституційне підґрунтя та виступають нормативно-ціннісною основою функціонування публічної адміністрації, однак не вичерпують специфіки публічно-адміністративної діяльності у сфері фізичної культури і спорту, яка характеризується багатосуб'єктністю, поєднанням управлінських і сервісних функцій, необхідністю забезпечення доступності публічних послуг та недискримінації. У роботі показано, що засади публічного адміністрування не можуть бути беззастережно віднесені до «спеціальних принципів» адміністративного права, оскільки публічне адміністрування не утворює самостійної підгалузі чи інституту; водночас відсутні й підстави для їх отождествлення із принципами адміністративного права. Запропоновано зосередити увагу на специфічних засадах, притаманних публічному адмініструванню як окремому виду діяльності, які потребують уточнення й конкретизації щодо загальних принципів. Доведено необхідність урахування концепції Good Governance/Good Administration як методологічної рамки формування засад публічного адміністрування, а також релевантності європейських управлінських стандартів і документів (зокрема, підходів Білої книги європейського урядування, рекомендацій Ради Європи, концептуалізацій SIGMA та їх моніторингового інструментарію). Показано відсутність уніфікованого міжнародного переліку принципів належного урядування та варіативність доктринальних підходів, що актуалізує завдання наукового впорядкування й адаптації стандартів до національної правової системи. Зроблено висновок про доцільність систематизації засад публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту як похідних від принципів адміністративного права, але конкретизованих через критерії відкритості, участі, підзвітності, ефективності, неупередженості, пропорційності, правової визначеності та розумного строку.

Ключові слова: адміністративне право; публічне адміністрування; фізична культура і спорт; принципи права; належне урядування (Good Governance); належне управління (Good Administration); європейські стандарти SIGMA.

Heller E. B. Principles of administrative law and principles of public administration in the field of physical culture and sports: problems of correlation and systematization

The article is devoted to the study of the correlation of the principles of administrative law and the principles of public administration in the field

of physical culture and sports, as well as the problems of their systematization taking into account European standards of governance. The starting thesis is the traditional for administrative law doctrine division of the principles of administrative law into general and special. It is substantiated that the general principles (legality, priority of human rights and freedoms, equality, democracy, mutual responsibility of the state and the individual, humanism and justice) have a constitutional basis and act as a normative and value basis for the functioning of public administration, but do not exhaust the specifics of public administrative activity in the field of physical culture and sports, which is characterized by multi-subjectivity, a combination of managerial and service functions, the need to ensure the availability of public services and non-discrimination. The paper shows that the principles of public administration cannot be unconditionally attributed to the “special principles” of administrative law, since public administration does not form an independent sub-branch or institute; at the same time, there are no grounds for identifying them with the principles of administrative law. It is proposed to focus on the specific principles inherent in public administration as a separate type of activity, which require clarification and specification of general principles. The need to take into account the concept of Good Governance/Good Administration as a methodological framework for the formation of the principles of public administration, as well as the relevance of European management standards and documents (in particular, the approaches of the White Paper on European Governance, the recommendations of the Council of Europe, SIGMA conceptualizations and their monitoring tools) is proven. The lack of a unified international list of principles of good governance and the variability of doctrinal approaches are shown, which actualizes the task of scientific organization and adaptation of standards to the national legal system. The conclusion is made about the expediency of systematizing the principles of public administration in the field of physical culture and sports as derived from the principles of administrative law, but specified through the criteria of openness, participation, accountability, efficiency, impartiality, proportionality, legal certainty and reasonable time.

Key words: *administrative law; public administration; physical culture and sports; principles of law; good governance; good administration; European SIGMA standards.*

Постановка проблеми. У межах сучасної адміністративно-правової доктрини принципи адміністративного права традиційно поділяють на загальні та спеціальні. Загальні принципи мають фундаментальне значення для всієї галузі адміністративного права, отримують конституційне закріплення, а також конкретизуються й розвиваються у законодавчих та інших нормативно-правових актах. До їх числа, зокрема, відносять: принцип законності; принцип пріоритету прав і свобод людини та громадянина; принцип рівності громадян перед законом; принцип демократизму нормотворчості та реалізації права; принцип взаємної відповідальності держави і людини; принцип гуманізму й справедливості у взаємовідносинах між державою та людиною [1, с. 79-81; 2, с. 22].

Зазначені загальні принципи є релевантними й для сфери публічного адміністрування. Так, як приклад, у наукових джерелах до головних принципів публічного адміністрування в Європейському Союзі відносять: 1) демократизм і законність; 2) соціальну справедливість та рівність громадянина; 3) пріоритет прав людини і громадянина; 4) рівність усіх громадян перед законом; 5) гласність; 6) системне підвищення життєвого рівня населення; 7) дотримання прав і законних інтересів органів усіх рівнів самоврядування, підприємств, організацій та об'єднань громадян; 8) контроль і звітність; 9) ефективність, результативність і доцільність. Вказані принципи, як зазначається, впливають на внутрішнє життя громадян, рівень довіри до влади та прийняття владних рішень, а також визначають характер і пріоритети внутрішньої політики ЄС [3, с. 44-46].

Стан наукової розробки проблеми. Проблематика засад публічного адміністрування в адміністративно-правовій науці України розробляється переважно в контексті загальної теорії принципів адміністративного права та принципів державного управління. У працях В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, О. Ф. Андрійко, І. П. Голосніченка, Т. О. Коломосьця, Н. І. Дідик сформовано доктринальні підходи до визначення сутності принципів адміністративного права, їх системності, нормативного значення та ролі в механізмі адміністративно-правового регулювання. Окрему увагу приділено співвідношенню принципів адміністративного права і принципів державного управління, а також еволюції цих категорій у процесі становлення концепції публічного адміністрування.

Питання трансформації державного управління та впровадження стандартів належного врядування досліджуються у працях Н.О. Максименцевої, Н. М. Рудік, А. А. Пухтецької, у яких акцент зроблено на демократизації управлінських процесів, підзвітності, прозорості та участі громадськості. Теоретичні аспекти матеріалізації принципів права та їх регулятивної ролі розкрито в роботах О. В. Зайчука, О. В. Гришук, А.О. Поляничка, О. І. Безпалової.

Водночас більшість наукових досліджень має загально-галузевий характер і не враховує специфіки фізичної культури і спорту як об'єкта публічного адміністрування. Окремі праці у сфері спортивного права та державного управління зосереджуються на організаційних, фінансових або соціальних аспектах розвитку галузі, залишаючи поза увагою системний аналіз засад публічного адміністрування, що свідчить про недостатній рівень комплексної адміністративно-правової розробки проблеми та обумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Метою наукової статті є вивчення принципів адміністративного права і засади публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Водночас загальні принципи адміністративного права виявляються та деталізуються у спеціальних принципах, притаманних окремим підгалузям чи інститутам адміністративного права [4, с. 27]. Однак у випадку публічного адміністрування, як і у випадку державного управління, відповідні положення не формують самостійного інституту або підгалузі адміністративного права. Тому підстав для беззастережного віднесення засад публічного адміністрування до «спеціальних принципів» у наведеному доктринальному розумінні є недостатньо.

Разом із тим, з огляду на розширене розуміння предмета адміністративного права, підстав для отождолення принципів адміністративного права та засад публічного адміністрування також немає. У зв'язку з цим доцільно зосередити увагу на тих засадах, які є специфічними саме для публічного адміністрування як окремого виду діяльності та потребують уточнення і конкретизації щодо загальних принципів адміністративного права.

Формування засад публічного адміністрування у сферах фізичної культури та спорту з означених позицій має враховувати концепцію ефективного врядування (Good Governance) [5, с. 67–68]. Упродовж 1980–1990-х рр. дедалі більше держав відмовлялися від традиційної моделі державного управління: жорсткі адміністративно-ієрархічні форми, характерні для значної частини ХХ ст., поступово трансформувалися у більш гнучкі механізми, зорієнтовані на економічно-ринкові відносини. Відповідно змінювалися роль владних структур у суспільстві та характер взаємодії між суб'єктами й об'єктами публічного адміністрування. Публічне адміністрування дедалі виразніше постає як необхідний елемент соціального устрою, без якого ускладнюються діяльність і співіснування населення як на рівні окремих індивідів, так і суспільства в цілому. Саме в цей період формується нова парадигма державотворення, заснована на залученні громадськості до управління, відкритості дій влади та використанні новітніх технологій [6, с. 103].

У контексті демократизації політичного процесу в Україні актуалізується завдання організації системи державної влади на засадах демократичного врядування та її наближення до інтересів і потреб громадян [7, с. 33–35]. З огляду на це сучасні процеси демократизації українського суспільства та реформування системи державного управління включають не лише впровадження нових управлінських технологій, а й запозичення та адаптацію

інноваційних, ефективних моделей управління. Зокрема, моделі публічного управління на кшталт New Public Management, Governance і Good Governance успішно апробовані багатьма розвиненими країнами світу [4, с. 14-15].

Як зазначає А. А. Пухтецька, нині в Україні набула поширення європейська концепція урядування, одним з аспектів якої є «належне урядування». Водночас дослідниця наголошує, що принципи та стандарти належного урядування, розроблені міжнародними й європейськими регіональними організаціями, досі не отримали належного закріплення в актах законодавства України, що значною мірою пояснюється браком наукових засад їх запровадження у вітчизняній правовій системі [12, с. 65].

Слід зауважити, що на сучасному етапі термін «good governance» використовується широким колом публічних інститутів як у міжнародному співтоваристві загалом, так і в європейському – зокрема. Однак, попри поширеність і актуальність відповідної концепції, вона не має уніфікованого, чіткого визначення, а також вичерпних характеристик, усталених рамок і однозначно визначених цілей [13, с. 64–65]. В узагальненому вигляді ефективне врядування (Good Governance) може бути охарактеризоване як концептуальна рамка, що визначає можливість досягнення результату за умов наявної системи управління. Орієнтація на принципи ефективного врядування у демократичному суспільстві забезпечує ціннісне підґрунтя для осмислення перспектив розвитку України [14, с. 245]. Водночас концепція належного урядування сформувалася в європейській правовій доктрині на основі й за умови дотримання двох фундаментальних принципів побудови правових систем провідних західноєвропейських держав – демократії та верховенства права [9, с. 37].

Зазначена концепція враховує суспільний контекст реформування публічної адміністрації, зокрема у частині приведення її діяльності до універсальних стандартів, серед яких професіоналізм, політична нейтральність, доброчесність, запобігання конфлікту інтересів та інші. Саме поняття «добре управління» охоплює демократичну й ефективну систему керування, дієві громадські інституції, належну якість публічних послуг, а також здатність органів влади адаптуватися до нових суспільних потреб. «Добре управління» передбачає наявність довіри суспільства до уряду та ґрунтується на принципах прозорості, особистої доброчесності, високих етичних стандартів, дотримання законності, відповідальності, доступності та солідарності з громадянами [6, с. 17].

Концепція належного врядування відображає стан, тобто якісні й кількісні характеристики, ключових для суспільства взаємовідносин між органами публічної влади та приватними особами, а також передбачає систему індикаторів (індексів), за допомогою яких оцінюється умовна наближеність певної держави до «чистих» моделей принципів і стандартів належного врядування. Така умовність зумовлена різноманітністю методик і суб'єктів проведення відповідних моніторинґів, а також відмінностями в обраних демократичними державами моделях організації державної влади загалом і виконавчої влади зокрема [9, с. 36].

Розглядаючи концепцію ефективного врядування (Good Governance), доцільно звернути увагу на те, що серед принципів європейського адміністративного права виокремлюється принцип належного управління або належного врядування (Good Administration). Він поєднує вимоги щодо справедливого розгляду справ, застосування найкращих управлінських практик, а також передбачає функціонування інституту омбудсмена для розгляду скарг на факти неналежного урядування, що мали місце у діяльності установ та організацій Європейського Союзу [10, с. 123-125].

Поряд із цим, разом із виділенням зазначеного принципу в системі європейського адміністративного права, формується й однойменна група принципів у межах засад європейського адміністративного простору. Останній розглядається як середовище, сформоване політикою та нормами ЄС, що передбачають активну роль національних урядів, у межах якого органи управління держав-членів зобов'язані забезпечувати однорідний рівень якості та ефективності адміністративних послуг з метою гарантування рівних прав громадян і свободи підприємництва в ЄС. Інакше кажучи, спільний адміністративний простір можливий лише за умови однакового застосування адміністративних принципів,

правил, процедур і положень на певній території в межах національних конституційних систем [11, с. 48].

Одразу зауважмо, що принципи європейського адміністративного права та принципи європейського адміністративного простору не вважаються тотожними поняттями, як і принципи адміністративного права України та засади публічного адміністрування [12, с. 104-105], про що ми дійшли висновку вище. Як вказує А. А. Пухтецька, «незважаючи на те, що базовою складовою двох вищезазначених визначень є слово «принцип» (вихідні положення, основні, базисні тези тощо), не варто їх ототожнювати... Аналіз наявних джерел дає змогу зробити висновок, підтримавши позиції більшості вчених-адміністративістів, які поглиблено досліджують це питання, про те, що поняття «принципи європейського адміністративного простору» та «європейські принципи адміністративного права» є, хоча і дуже близькими, однак, не тотожними поняттями. Основна відмінність між ними полягає у тому, що перші є складовою частиною других...» [9, с. 8-9]. Принципи належного врядування закріплені у низці актів.

У каталозі управлінських стандартів, на які спирається Європейський Союз, зазвичай виокремлюють дві їх групи: 1) загальносвітові стандарти державного управління та належного врядування, якими керуються держави, політичні актори, посадові особи й державні службовці в різних регіонах світу; 2) власне «європейські» стандарти, тобто стандарти європейського врядування, обов'язкові для дотримання всіма учасниками складного багаторівневого та поліцентричного процесу ухвалення рішень, вироблення й координації політики в ЄС [13, с. 20-22]. Так, Біла книга європейського врядування, що містить рекомендації та пропозиції, спрямовані на посилення демократії в Європі [14, с. 7], формулює п'ять принципів ефективного врядування: відкритість, участь, підзвітність, ефективність і злагодженість [15]. Водночас у Рекомендації CM/Rec(2007)7 Комітету міністрів державам-членам щодо належного управління запропоновано керуватися такими «Principles of good administration»: законністю, рівністю, неупередженістю, пропорційністю, правовою визначеністю, вчиненням дій у розумний строк, участю, повагою до конфіденційності та прозорістю [15]. Порівняння наведених переліків засвідчує їх істотну відмінність як за структурою, так і за змістовими акцентами.

Систематизацію та концептуалізацію базових принципів управління здійснено, зокрема, у положеннях SIGMA «Європейські принципи державного управління». Програма SIGMA позиціонується як один із авторитетних аналітичних центрів ЄС, створений за ініціатииви Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу [15]. Запропоноване SIGMA у 1999 році поняття «Європейський адміністративний простір» включало такі складові, як надійність, передбачуваність, підзвітність і прозорість, а також технічну та управлінську компетентність, організаційну спроможність, фінансову стабільність і участь громадськості [15, с. 4]. Водночас важливо підкреслити, що SIGMA не обмежується формулюванням відповідних принципів, а також передбачає інструментарій моніторингу їх впровадження у державах, які декларують і реалізують намір набуття членства в ЄС, поглиблюючи інтеграційні процеси.

Моніторинговий механізм охоплює комплекс кількісних і якісних індикаторів, що характеризують, з одного боку, передумови успішності реформ (наявність належних законів, стратегій, структур, процедур), а з іншого – фактичне впровадження реформ та їх наслідки, тобто те, як управління реалізується на практиці. Для оцінювання прогресу у застосуванні «Принципів» відповідні індикатори вимірюють розвиток складових державного управління і дозволяють сформувати узагальнену оцінку за шкалою від 0 (найнижчий рівень) до 5 (найвищий рівень). SIGMA збирає інформацію та дані, необхідні для моніторингу результатів і динаміки змін у процесі оцінювання різних країн. Зазначений механізм може застосовуватися як національними державними органами (зокрема, інституціями, відповідальними за координацію чи реалізацію реформ державного управління), так і місцевими аналітичними центрами або організаціями громадянського суспільства [18]. До кола держав, щодо яких здійснюється відповідне оцінювання, належить і Україна.

У 2018 році експерти SIGMA вкотре здійснили оцінювання стану публічного адміністрування в Україні та прогресу, досягнутого державою внаслідок реалізації відповідних реформ. За результатами такого оцінювання було зафіксовано як позитивні, так і негативні зрушення. Серед останніх, зокрема, відзначено недосконалість механізму управління і координації процесів реформування державного управління. Хоча відповідні механізми формально закріплені у документах стратегічного планування, на політичному рівні фактично функціонує лише Координаційна рада з питань реформування державного управління і лише в частині реалізації Стратегії реформування державного управління в Україні на 2016–2020 роки, але не щодо Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки, та в подальшому – у Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації [19]. Водночас органи координації на адміністративному рівні формально створені, однак фактично не здійснюють належної діяльності [20]. З урахуванням наведеного, а також інших висновків і рекомендацій експертів SIGMA, обґрунтованим є висновок про необхідність подальшого вдосконалення публічного адміністрування в Україні, у межах якого формування його засад постає одним із першочергових завдань.

Як уже зазначалося, у міжнародних стандартах відсутня однастайність щодо переліку принципів належного врядування, а ще більш істотні розбіжності простежуються в авторських доктринальних підходах. Так, у працях європейських дослідників до стандартів належного урядування зараховують: належне законодавство; законність; участь; прозорість процесу прийняття рішень; доступ до інформації; належну адміністрацію; належний персонал; належний фінансовий і бюджетний менеджмент; ефективність; відповідальність і нагляд [9, с. 36, 38; 21]. Вітчизняні науковці, у свою чергу, пропонують відносити до принципів належного управління: принцип забезпечення участі в ухваленні рішень і належного реагування; принцип відкритості й прозорості; принцип доброчесності та етичної поведінки; принцип ефективності, компетентності й спроможності; принцип інноваційності та відкритості до змін; принцип сталості та довгострокової орієнтованості; принцип поваги до прав людини і культурної різноманітності; принцип забезпечення соціальної згуртованості та підзвітності [22, с. 45–47].

Як видно, наведені переліки засад публічного адміністрування не є тотожними. Водночас у них можна виокремити спільні принципи (зокрема відкритість, прозорість, відповідальність, підзвітність, ефективність), а також такі, що відрізняються за формулюванням і змістом (доброчесність і етична поведінка, інноваційність та відкритість до змін, повага до конфіденційності, здійснення дій у розумний строк тощо).

Висновок. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що принципи адміністративного права та засади публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту перебувають у відносинах взаємозв'язку, проте не є тотожними. Загальні принципи адміністративного права (законність, пріоритет прав людини, рівність, демократизм, взаємна відповідальність держави і особи, гуманізм і справедливість) формують нормативно-ціннісну основу діяльності публічної адміністрації, однак не вичерпують специфіки публічно-адміністративної діяльності як організаційно-сервісного феномену. Засади публічного адміністрування мають бути систематизовані як похідні від принципів адміністративного права, але конкретизовані з урахуванням моделей Good Governance/Good Administration та європейських управлінських стандартів (відкритість, участь, підзвітність, ефективність, злагожденість, неупередженість, пропорційність, правова визначеність, розумний строк). Водночас відсутність уніфікованого міжнародного переліку принципів зумовлює потребу у доктринальному впорядкуванні та адаптації відповідних стандартів до національної правової системи, з урахуванням багатосуб'єктності сфери фізичної культури і спорту та вимог ефективності й недискримінації у доступі до публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Ворожбит О. М. Проблеми інтеграції України в європейський простір. Європейська публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції: матеріали

наук.-практ. конф. (17 груд. 2009 р., м. Дніпропетровськ) / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 44–46.

2. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 22–28.

3. Моргунов О. А. Європейське врядування як орієнтир для реформ публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту в Україні. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 8–9 черв. 2018 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 67–69.

4. Лощина Л. В., Ковтун Г. І. Теоретичні аспекти публічного адміністрування в контексті українських реформ. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 99–104.

5. Системні чинники взаємодії політики і управління: наук. розробка / авт. кол.: В. А. Ребкало, Е. А. Афонін, В. А. Шахов та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова. Київ: НАДУ, 2010. 40 с.

6. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. рек. / авт. кол.: Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін.; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. Київ: НАДУ, 2010. 28 с.

7. Карабін Т. О. Розподіл повноважень публічної адміністрації: монографія. Ужгород: Гражда, 2016. 296 с.

8. Ахмад А. Ефективне врядування («good governance») у контексті розвитку сучасного політичного менеджменту. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2018. Випуск 18. С. 225–250.

9. Пухтецька А. А. Запровадження принципів та стандартів належного урядування у діяльності публічної адміністрації. *Наукові записки НаУКМА*. 2010. Т. 103: *Юридичні науки*. С. 36–40.

10. Гергелюк Н. Т. Роль принципів адміністративного права у забезпеченні виконання адміністративно-правових зобов'язань. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 27 (2). С. 122–125.

11. Прилипчук О. В. Європейський адміністративний простір: принципи та засади. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2. С. 46–50.

12. Моргунов О. А. Зміна засад публічного адміністрування сфер фізичної культури і спорту України в умовах поглиблення європейської інтеграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. Т. 3. С. 102–107.

13. Стандарти європейського врядування: навч. посіб. / авт. кол.: І. А. Грицяк, О. Ю. Оржель, С. М. Гладкова та ін.; за заг. ред. І. А. Грицяка. Київ: НАДУ, 2011. 184 с.

14. Адаптація досвіду європейського врядування в Україні у контексті реформування системи публічного управління: наук. розробка / [авт. кол.: Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва, Н. М. Рудік]. Київ: НАДУ, 2009. 36 с.

15. Європейське врядування. Біла книга. Брюссель, 25.07.2001 COM (2001). URL: http://pravo.org.ua/files/konstatyuc/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf

16. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration (Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/16807096b9>

17. Мельниченко Б. Б. Основні принципи діяльності органів публічного управління в Україні: адаптація до європейських стандартів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 2. С. 118–120.

18. Принципи державного управління. URL: <http://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-Overview-2017-Ukrainian.pdf>

19. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-p#Text>

20. Звіт про базові вимірювання: Принципи державного управління (Україна, червень 2018 року). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reform%20office/Ukraine%20Baseline%20Measurement%20Report%202018_UA.pdf

21. Легеза Ю.О., Пушкіна О.В. Міжнародні та національні стандарти правового регулювання реалізації та захисту права на охорону здоров'я. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 147-152

22. Адміністративне право України. Повний курс: підручник /Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

